

**LIETUVOS BANKO
FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS TARNYBOS
TEISĖS IR LICENCIJAVIMO DEPARTAMENTO
DIREKTORIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL X. X. IR BANKO „SWEDBANK“, AB, GINČO NAGRINĖJIMO**

2021-04-22 Nr. 429-139
Vilnius

Lietuvos bankas gavo X. X. (toliau – pareiškėjas) kreipimąsi, kuriuo pareiškėjas prašė išnagrinėti tarp jo ir banko „Swedbank“, AB, (toliau – bankas) kilusį ginčą.

N u s t a t y t a:

2008 m. gegužės 7 d. pareiškėjas su pradiniais kreditoriais AB Sampo banku sudarė būsto kredito sutartį Nr. (*duomenys neskelbiami*) su visais jos sąlygų pakeitimais ir papildymais, pagal ją pareiškėjui buvo suteiktas kreditas butui, esančiam adresu: (*duomenys neskelbiami*), įsigyti (toliau – kredito sutartis). Kredito sutartyje nurodyta marža – 0,5 proc., bazinė palūkanų norma – 6 mėn. EURIBOR. Šios sutarties pagrindu kredito gavėjams bankas suteikė 91 256 Eur kreditą, o pareiškėjas įsipareigojo vykdyti visus kredito sutartyje nustatytus įsipareigojimus.

2008 m. birželio 12 d. reorganizavus pradinį kreditorių AB Sampo banką, jo teises ir pareigas perėmė *Danske Bank A/S*, veikiantis Lietuvoje per įsteigtą filialą, iš jo 2016 m. birželio 4 d. visas kreditoriaus teises ir pareigas įsigijo bankas (nuo 2016 m. birželio 4 d. pagal šią sutartį suteikto kredito numeris (*duomenys neskelbiami*)).

2020 m. lapkričio 1 d. bazinei palūkanų normai tapus neigiamai ir didesnei už maržą, bankas, apskaičiuodamas pareiškėjo mokėtinų metinių palūkanų dydį, jas prilygino nuliui, todėl priėmė sprendimą, kad nuo 2020 m. lapkričio 2 d. už pagal kredito sutartį negrąžintą kredito sumą pareiškėjas nemokės palūkanų. Priimdamas tokį sprendimą, bankas atsižvelgė į tai, kad kredito sutartyje yra nustatyta, jog bazinė palūkanų norma yra 0,5 proc., o 6 mėn. EURIBOR reikšmė yra –0,521 proc., todėl matematiškai būdu sudėjus šias reikšmes nebeliko metinių palūkanų sumos iki artimiausios palūkanų keitimo dienos, t. y. 2021 m. gegužės 1 d. Pareiškėjas nesutiko su tokiu banko sprendimu ir reikalavo, jog bankas kredito sutarčiai taikytų neigiamą palūkanų normą. Bankas atsisakė keisti savo priimtą sprendimą, todėl tarp šalių kilo ginčas.

Kreipimesi į Lietuvos banką dėl vartojimo ginčo nagrinėjimo pareiškėjas prašo rekomenduoti bankui palūkanas apskaičiuoti taip, kaip nustatyta kredito sutartyje, ir esant neigiamam palūkanų dydžiui atitinkamai mažinti paskolos įmoką. Pareiškėjo teigimu, kredito sutartyje yra nustatyta, kad palūkanos apskaičiuojamos kaip EURIBOR ir maržos suma, todėl bankas ateinančiam laikotarpiui nepagrįstai nustatė 0 proc. palūkanų normą. Pareiškėjas pažymi, kad ateinančiam laikotarpiui turi būti nustatyta neigiama palūkanų norma, todėl atitinkamai bankas turėtų sumažinti kredito įmokas.

Atsiliepime į pareiškėjo kreipimąsi bankas nurodė nesutinkąs su pareiškėjo reikalavimu ir prašė jį atmesti. Bankas sutinka, kad esant neigiamai kintamų palūkanų 6 mėn. EURIBOR reikšmei bendra metinių palūkanų suma turi būti apskaičiuojama taikant matematinį metodą, t. y. kredito sutartyje nurodytą nekintamą metinių palūkanų dydį (maržą) sudėti su kintama dalimi – 6 mėn. EURIBOR. Tačiau, banko teigimu, kredito sutartyje šalys nėra susitarusios, kad bendra mokėtina mėnesinė įmoka bus apskaičiuojama taikant tokį matematinį metodą. Banko nuomone, kredito sutarties šalys yra susitarusios, kad šis metodas bus taikomas apskaičiuojant tik metines palūkanas. Bankas nurodo, kad aiškinant kredito sutarties sąlygas sistemiskai, tai kas 6 mėnesius keičiamas tik bendras palūkanų procentais dydis, pagal kurį apskaičiuojama kas mėnesį mokėtinų palūkanų suma. Banko nuomone, kintamų palūkanų daliai tapus neigiamai ir tapus didesnei nei bazinė palūkanų norma, bendra palūkanų suma tampa lygi nuliui, nes nebelieka mokėtinų palūkanų iki artimiausios palūkanų keitimo dienos. Bankas nurodo, kad tokiu atveju yra gražinamas tik kreditas, nes viena iš mokėtinų sumos dalių yra

nebeskaičiuojama, o kredito sutartyje šalys yra susitarusios, kad kredito gavėjas grąžins visą pagal kredito sutartį paimtą kreditą. Bankas nurodo, kad tai reiškia, kad bankas neprivalo ir negali primokėti pareiškėjui už paskolintas lėšas, nes tai prieštarautų šalių sudarytai kredito sutarčiai ir teisės aktų nuostatomis.

Atsiliepime į pareiškėjo kreipimąsi bankas pažymi ir tai, kad teisės aktuose (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.881 straipsnio 1 dalis) yra įtvirtinta būtent kredito gavėjo pareiga mokėti palūkanas kredito davėjui, o ne atvirkščiai, todėl toks atlygintinumo principas yra įtvirtintas ir kredito sutartyje. Bankas teigia, kad, apskaičiuodamas kintamųjų palūkanų dydį, atsižvelgia į neigiamą kintamos palūkanų dalies dydį, bet jeigu neigiamas 6 mėn. EURIBOR dydis yra didesnis nei kredito sutartyje nustatyta palūkanų marža, laikoma, kad bendras palūkanų dydis yra lygus 0 proc., jeigu kitaip šalys nėra susitarusios sutartyje. Banko nuomone, tai reiškia, kad kredito gavėjas turi mokėti paskolos grąžinimo įmokas ir jam yra taikomos palūkanos, kurios yra lygios 0 proc. Banko teigimu, tokia jo pozicija yra pagrįsta tiek teisės aktų nuostatomis, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei išaiškinimais. Bankas pažymi, kad neigiamos palūkanos, kai kreditorius moka palūkanas skolininkui, savo esme negali atlikti mokėjimo funkcijos, todėl, bendrai kintamų palūkanų sumai matematine prasme tapus neigiamai, bendras skolininko kreditoriui mokamas palūkanų dydis pagrįstai ir teisėtai yra prilyginamas 0 proc., nes nei teisės aktai, nei kredito sutartis nenumato pareigos mokėti skolininkui palūkanas už tai, kad skolininkas naudojasi paskolintais pinigais.

Atsižvelgdamas į visa tai, bankas nurodo, kad jo priimtas sprendimas atitinka tiek teisės aktuose, tiek teismų praktikoje formuojamas taisykles, todėl bankas neturi teisinio pagrindo tenkinti pareiškėjo reikalavimą.

K o n s t a t u o j a m a :

Vadovaujantis Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 03-23 patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių (toliau – Taisyklės) 45 punktu, vartojimo ginčai Lietuvos banke nagrinėjami laikantis rungimosi, ginčų nagrinėjimo operatyvumo, koncentracijos, ekonomiškumo ir bendradarbiavimo principų. Nagrinėdamas ginčą, Lietuvos bankas vertina pateiktus įrodymus ir tuo pagrindu priima sprendimą.

Atsižvelgiant į ginčo šalių paaiškinimus ir pateiktus įrodymus, darytina išvada, kad šalių ginčas kilo dėl pagal kredito sutartį pareiškėjo mokėtinų įmokų apskaičiavimo tvarkos. Vadinasi, pareiškėjas, grįsdamas savo reikalavimą, o bankas, grįsdamas savo atsakymą tenkinti pareiškėjo reikalavimą, skirtingai aiškina kredito sutarties nuostatas, susijusias su palūkanų apskaičiavimu.

Dėl pareiškėjo, kaip vartotojo statuso, vertinimo

Atsiliepime į pareiškėjo kreipimąsi bankas visų pirma nurodė, kad pareiškėjas galimai negali būti laikomas vartotoju, nes kredito sutartis buvo sudaryta ne asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams tenkinti, o veiklai, susijusiai su verslu. Banko teigimu, pareiškėjas galimai nuomoja kredito sutarties pagrindu gautomis lėšomis įsigytą butą. Siekdamas pagrįsti savo poziciją, bankas pateikė duomenis, kad pareiškėjas gauna pajamų iš trumpalaikės nuomos platformos *Airbnb*. Taip pat bankas nurodė, kad pareiškėjas yra užregistravęs savo gyvenamąją vietą kitame būste, taigi, už kredito sutarties pagrindu suteiktas lėšas įsigytą butą pareiškėjas nuomoja ir gauna iš to pajamų, todėl negali būti laikomas vartotoju.

Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu Lietuvos bankui pavesta nagrinėti *vartotojų* ir finansų rinkos dalyvių ginčus. Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčus Lietuvos bankas nagrinėja vadovaudamasis Lietuvos banko įstatymo 47 straipsniu ir Taisyklėmis.

Remiantis Lietuvos banko įstatymo 47 straipsnio 2 dalimi, vartotojas yra *fizinis asmuo*:

1) sudarantis su finansų rinkos dalyviu finansinių paslaugų sutartį, išskyrus profesionaliuosius klientus ir informuotuosius investuotojus, asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams tenkinti; 2) apdraustasis, naudos gavėjas, nukentėjęs trečiasis asmuo ar kitas asmuo, jeigu finansinės paslaugos yra skirtos jų asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams, o finansų rinkos dalyvis, sudarydamas sutartį, žinojo ar privalėjo žinoti apie finansinių paslaugų paskirtį; 3) kurio teisės ir pareigos finansų rinkos dalyvio atžvilgiu susijusios su finansinių paslaugų sutartimi, nepaisant to, kad jis nėra finansinių paslaugų sutarties šalis, jeigu esant santykių su finansų rinkos dalyviu toks asmuo nesiekia tikslų, susijusių su verslu ar profesine veikla. Taisyklių 8 punkte nustatyta, kad teisę kreiptis į Lietuvos banką dėl ginčo nagrinėjimo turi tik *vartotojas*. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Taisyklių nuostatos, apibūdinančios vartotojo

sąvoką, yra analogiškos pirmiau minėtoms nuostatomis, įtvirtintoms Lietuvos banko įstatyme (Taisyklių 6 punktą).

Įvertinus pirmiau nurodytų teisės aktų nuostatas ir banko pateiktus duomenis, ginčo nagrinėjimo Lietuvos banke metu iš pareiškėjo buvo gauti papildomi paaiškinimai ir duomenys, jog už kredito sutarties pagrindu suteiktas lėšas įsigytas butas ilgą laiką buvo vienintelė pareiškėjo gyvenamoji vieta. Pareiškėjas nurodė, kad yra įsigijęs sodą, todėl didžiąją dalį laiko praleidžia būtent ten. Pareiškėjas pažymėjo, kad už kredito sutarties pagrindu suteiktas lėšas įsigytas butas nėra nuomojamas nei per trumpalaikę nuomos platformą *Airbnb*, nei per *Booking.com*. Taip pat pareiškėjas pažymėjo, kad butas nėra nuomojamas kitais būdais, t. y. nėra sudarytų buto nuomos sutarčių. Nagrinėjamu atveju bankas taip pat nei pareiškėjui, nei Lietuvos bankui nepateikė jokių objektyvių duomenų, kurių pagrindu būtų galima teigti, kad pareiškėjas vykdo konkrečaus buto nuomos veiklą, t. y. banko pateikti subjektyvūs paaiškinimai ir įrodymai tik patvirtina, kad pareiškėjas keletą kartų per trumpalaikės nuomos platformą *Airbnb* gavo lėšų, tačiau nėra galimybės nustatyti, koks būstas buvo nuomojamas. Dėl šios priežasties, atsižvelgiant į pirmiau nurodytus duomenis, galima daryti išvadą, kad iš pateiktų duomenų nėra galimybės nustatyti, kad pareiškėjas už kredito sutarties pagrindu suteiktas lėšas įsigytą butą nuomojo, t. y. vykdė veiklą, nesusijusią su asmeniniais, šeimos ar namų ūkio poreikiais, todėl pareiškėjas yra laikomas vartotoju, o Lietuvos bankas yra įgaliotas nagrinėti tarp pareiškėjo ir banko kilusį ginčą.

Dėl banko priimto sprendimo pagrįstumo

Vertinant kreipimesi ir kartu su juo pateiktuose dokumentuose nurodytas aplinkybes, svarbu yra tai, kad, pareiškėjo vertinimu, vadovaujantis kredito sutarties nuostatomis, bazinei palūkanų normai tapus neigiamai ir didesnei už maržą, turėtų būti taikomos neigiamos palūkanos ir atitinkama pinigų suma turėtų būti gražinama pareiškėjui, t. y. sumažinamos pareiškėjo mokamos kredito sutarties įmokos. Banko nuomone, jo taikomas palūkanų apskaičiavimo būdas, kai metinių palūkanų norma prilyginama nuliui, yra vienintelis galimas ir teisėtas palūkanų apskaičiavimo būdas, todėl bankas neturi teisinio pagrindo tenkinti pareiškėjo reikalavimo.

Siekiant tinkamai įvertinti šalių argumentus, pirmiausia reikia išanalizuoti kreditavimo teisinius santykius reglamentuojančias nuostatas. Pažymėtina, kad kredito sutartis sudaryta iki įsigaliojant Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusiam kredito įstatymui (toliau – SNTSKĮ) (galioja nuo 2017 m. liepos 1 d.), todėl SNTSKĮ nuostatos, išskyrus įstatymo 58 straipsnio 5 dalyje numatytas išimtis, kredito sutarčiai nėra taikomos.

Civilinio kodekso 6.881 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kreditavimo sutartimi bankas arba kita kredito įstaiga (kreditorius) įsipareigoja suteikti kredito gavėjui sutartyje nustatyto dydžio ir nustatytais sąlygomis pinigines lėšas (kreditą), o kredito gavėjas įsipareigoja gautą sumą gražinti kreditoriui ir mokėti palūkanas. Pažymėtina, kad kreditavimo santykiams Civilinio kodekso XLIII skyriaus pirmasis skirsnis taikomas tiek, kiek tai neprieštarauja kreditavimo sutarties esmei ir kreditavimą reglamentuojančiame Civilinio kodekso skirsnyje nustatytoms taisyklėms. Civilinio kodekso 6.872 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu paskolos dalykas yra pinigai, preziumuojama, kad paskolos sutartis yra atlygintinė. To paties straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad palūkanų už naudojimąsi paskolos suma dydį ir mokėjimo tvarką nustato šalys susitarimu. Įvertinus išdėstytas nuostatas, darytina išvada, jog įstatyme įtvirtinta prezumpcija, kad kreditavimo sutartis yra atlygintinė, tačiau atlyginimo dydį ir mokėjimo tvarką šalys gali nustatyti tarpusavio sutarimu. Atkreiptinas dėmesys, kad nagrinėjamu atveju pareiškėjas ir bankas atlyginimo už naudojimąsi kreditu dydį ir tvarką yra įtvirtinę kredito sutartyje. Civilinio kodekso 6.156 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas sutarčių laisvės principas, pagal kurį šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, taip pat sudaryti ir šio kodekso nenumatytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams. Civilinio kodekso 6.189 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią. Atsižvelgiant į išdėstytas nuostatas, darytina išvada, kad šalys kreditavimo sutartyje turi teisę susitarti dėl bet kokių taisyklių, reglamentuojančių atlyginimo už naudojimąsi kreditu mokėjimo tvarką ir atlyginimo apskaičiavimą, net jeigu tam tikrais atvejais už kreditą mokėtino atlyginimo dydis lygus 0 arba tampa neigiamas. Papildomai pažymėtina, jog faktas, kad Lietuvos Respublikos įstatymuose tiesiogiai neįtvirtinta galimybė mokėti neigiamas palūkanas, nereiškia, jog šalys dėl tokios nuostatos negali tiesiogiai susitarti sutartyje arba tokios pasekmės negali kilti dėl šalių susitarimu nustatytų atlyginimo už kredito suteikimą taisyklių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje teismų praktikoje taip pat akcentuojama, kad kreditavimo teisiniai santykiai savo esme yra atlygintiniai, o atlyginimas už naudojimąsi kreditoriaus perduotais pinigais mokamas palūkanų forma. Be to, kreditoriui turi būti gražinta visa kreditavimo sutartimi paskolinta suma kreditavimo sutartyje nustatyta tvarka ir terminais. Pažymėtina ir tai, kad CK įtvirtintas sutarties laisvės principas suteikia kredito sutarties šalims teisę susitarti dėl neatlygintinio kredito suteikimo ar netgi dėl to, kad kreditorius mokėtų atlyginimą kredito gavėjui už jo naudojimąsi kreditoriaus suteiktais pinigais. Tačiau toks susitarimas turi būti aiškiai išreikštas šalių sudarytoje sutartyje. Be to, teismas pažymėjo, kad įstatymas nedraudžia šalims susitarti dėl neatlygintinio kredito suteikimo ar netgi dėl neigiamų palūkanų taikymo¹.

Sutarties šalims nesutariant dėl sudarytos sutarties sąlygų turinio, tokios sąlygos aiškinamos pagal bendrąsias sutarčių aiškinimo taisykles, įtvirtintas Civiliniame kodekse, vadovaujantis sąžiningumo bei sisteminio sutarties sąlygų aiškinimo principais. Civilinio kodekso 6.193 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sutartys turi būti aiškinamos sąžiningai. Toje pačioje dalyje nustatyta, kad, aiškinant sutartį, pirmiausia turi būti nagrinėjami tikrieji sutarties šalių ketinimai, o ne vien remiamasi pažodiniu sutarties teksto aiškinimu. Jeigu šalių tikrų ketinimų negalima nustatyti, tai sutartis turi būti aiškinama atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jai tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikę analogiškai šalims protingi asmenys. Civilinio kodekso 6.193 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad visos sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį, sutarties esmę ir tikslą bei jos sudarymo aplinkybes. Aiškinant sutartį, reikia atsižvelgti ir į įprastines sąlygas, nors jos sutartyje nenurodytos. Įvertinus išdėstytas nuostatas, pažymėtina, kad jos turėtų būti vertinamos sistemiskai, atsižvelgiant į konkrečios sutarties sudarymo aplinkybes.

Nors sutarties aiškinimo tikslas – tikrosios šalių valios nustatymas – lemia, kad, esant lingvistinės sutarties teksto reikšmės ir šalių tikrųjų ketinimų skirtumui, pirmenybę reikia teikti šalių ketinimams, kuriuos šalys, sudarydamos sutartį, turėjo omenyje, tačiau tuo atveju, kai šalių ketinimai nesutampa, didesnę reikšmę turi sutarties tekstas, todėl svarbesnė yra sutarties teksto lingvistinė analizė, nes ji gali padėti nustatyti, kurios šalies ketinimai atitinka sutarties lingvistinę prasmę. Kartu sutarties sąlygos turi būti aiškinamos taip, kad aiškinimo rezultatas nereikštų nesąžiningumo vienai iš šalių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-261/2009; 2012 m. balandžio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-146/2012). Atkreiptinas dėmesys, kad, kaip ne kartą pasisakė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-238/2014), tai, kad įstatyme neteikiamas prioritetas pažodiniam sutarties aiškinimui, nereiškia, kad gali būti ignoruojamas sutarties tekstas ir jos sąlygose vartojamų žodžių ar žodžių junginių bendrinė, visuomenėje nusistovėjusi reikšmė. Tikrasis sutarties (jos sąlygos) turinys gali nesutapti su pažodine teksto reikšme, jeigu pažodinį tekstą paneigia įstatyme (Civilinio kodekso 6.193 straipsnis) įvardytos sutarties aiškinimui reikšmingos aplinkybės (sutarties sąlygų kontekstas, faktinis šalių elgesys, kt.).

Taikant lingvistinės analizės metodą, vertintinas pareiškėjo reikalavimo pagrindą sudarančių kredito sutarties nuostatų turinys, jų gramatinė išraiška, lingvistinė prasmė. Vadovaujantis kredito sutarties bendrosios dalies 2 punktu, „sudarydamas kredito sutartį bankas įsipareigojo suteikti pareiškėjui kreditą, o pareiškėjas įsipareigoja, paėmęs kreditą, pagal kredito sutartį jį gražinti, mokėti palūkanas bei kitus mokėjimus ir vykdyti kitas kredito sutartyje numatytas prievoles“. Pagal kredito sutarties bendrosios dalies 1.1 papunktį „kintamosios palūkanos reiškia procentais per metus išreikštas palūkanas, lygias kintamų palūkanų kintamosios dalies (EURIBOR, VILIBOR) ir maržos sumai, nurodytais specialiojoje dalyje“. Kredito sutarties 6.1.5 papunkčio 1 dalyje nurodyta, kad kai nustatomos „kintamosios palūkanos, tai jos pirmą kartą nustatomos sutarties pasirašymo dieną ir yra lygios kintamų palūkanų kintamosios dalies, nustatytos 2 (dvi) darbo dienos iki sutarties pasirašymo dienos, ir maržos sumai“; 2 dalyje yra nustatyta, kad „vėliau kintamosios palūkanos keičiamos palūkanų perfiksavimo dienomis, atsižvelgiant į kintamų palūkanų kintamosios dalies, paskelbtos atitinkamą palūkanų perfiksavimo dieną, dydį“.

Aiškinant pirmiau minėtas kredito sutarties nuostatas, darytina išvada, kad metinė palūkanų norma pagal kredito sutartį apskaičiuojama, taikant matematinės sumos metodą,

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K-3-87-611/2021.

t. y. sudedant bazinę palūkanų normą ir maržą. Be to, vadovaujantis kredito sutarties bendrosios dalies 1.1 ir 6.1.5 papunkčiais, teigtina, kad pareiškėjo mokėtinos įmokos dydis nustatomas kaip bendra kiekvieną mėnesį gražintinos kredito dalies ir priskaičiuotų palūkanų suma. Įvertinus pirmiau minėtas kredito nuostatas lingvistinės analizės metodu, negalima konstatuoti, kad, sudarydamos kredito sutartį, ginčo šalys būtų sutarusios metinę palūkanų normą prilyginti nuliui, jos dydžiui, apskaičiuotam kredito sutartyje nustatyta tvarka, tapus neigiamam. Vadinas, nėra pagrindo aiškinti ginčo šalių sudarytos kredito sutarties nuostatų banko nurodytu būdu.

Nagrinėjamo ginčo atveju taip pat atsižvelgtina ir į tai, kad šalių sudaryta kredito sutartis yra vartojimo sutartis, iš anksto parengta pagal standartines sąlygas. Vartojimo sutartinių teisinių santykių specifika lemia tai, kad tokių santykių šalys (dėl laiko, patirties, specialių žinių stokos) turi nevienodas galimybes derėtis – bankas, kaip profesionalus verslininkas ir savo srities specialistas, kartu ir ekonomiškai stipresnė vartojimo sutarties šalis, turi platesnes galimybes naudotis sutarties laisvės principu, o vartotojas dažnai gali tik rinktis – arba pasirašyti jam siūlomą sutartį, arba jos atsisakyti, todėl, tarp šalių susiklosčius vartojimo sutartiniams teisiniams santykiams, itin svarbu atkreipti dėmesį į šalių pareigos elgtis sąžiningai sutartiniuose santykiuose įgyvendinimą. Papildomai pabrėžtina tai, kad bankas, būdamas profesionalus finansų rinkos dalyvis, skirtingai nei vartotojas, turi daugiau galimybių naudodamasis finansinėmis priemonėmis ir kitais finansų rinkų instrumentais valdyti palūkanų normos svyravimo riziką. Atitinkamai, prieš sudarydamas kreditavimo sutartį, bankas, profesionaliai veikiantis finansų rinkose, turėtų įvertinti palūkanų normos svyravimo riziką ir atsižvelgdamas į tai pasiūlyti kreditavimo sutarties sąlygas arba kitaip šią riziką valdyti.

Vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika², vartojimo sutarties vertinimas sąžiningumo aspektu reiškia vertinimą, ar tokios sutarties sąlygos, be kita ko, yra skaidrios, t. y. ar sutarties sąlygos yra aiškios ir suprantamos vartotojui. Minėtas skaidrumo reikalavimas yra įtvirtintas Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 6 dalyje, nustatant, kad bet kuri vartojimo sutarties rašytinė sąlyga turi būti išreikšta aiškiai ir suprantamai. Aiškumo reikalavimas reiškia, kad sutarčių sąlygos turi būti parengtos suprantamai, nedviprasmiškai, aiškiai ir tiksliai. Suprantamumo reikalavimas savo ruožtu reiškia tai, kad sutarčių sąlygos turi būti tokios, kad vartotojas gebėtų suprasti jų tikrąją prasmę. Dėl minėtos priežasties verslininkui, vienašališkai ir be derybų su vartotoju rengiančiam vartojimo sutarties nuostatas, yra keliami pareiga užtikrinti vartojimo sutarties sąlygų teisinį apibrėžtumą ir jų suderinamumą, jo pateiktos sąvokos turi būti kiek įmanoma aiškiau atskleistos, konkretizuotos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. apžvalga „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“).

Atsižvelgiant į pirmiau pateiktą kredito sutarties nuostatų analizę, darytina išvada, kad kredito sutarties sąlygos, net ir vertinant jas pagal vidutiniškai gerai informuoto, protingai atidaus ir apdairaus vartotojo suvokimo standartą³, nėra pakankamai skaidrios, taigi, pakankamai aiškios ir suprantamos, kad nagrinėjamo ginčo atveju galėtų būti aiškinamos banko nurodytu būdu – neigiamas palūkanas prilyginant nuliui, nes toks palūkanų apskaičiavimo būdas, kaip jau minėta, nėra numatytas kredito sutartyje. Priešingai, banko pateiktas kredito sutarties nuostatų vertinimas neatitiktų kredito sutartyje nurodytos ir šalių sutartos palūkanų apskaičiavimo tvarkos, todėl negalėtų būti laikomas sąžiningu ir teisingu pareiškėjo atžvilgiu. Tuo atveju, jeigu kredito sutarties sąlygos būtų aiškinamos priešingai, būtų pažeidžiamas pareiškėjo teisėtų lūkesčių principas, nes pareiškėjas, pagal kredito sutartį mokėtinų palūkanų sumą skaičiuodami kaip matematinę sumą, pagrįstai galėjo tikėtis, jog nesvarbu, ar bazinė palūkanų norma didėja, ar mažėja, pareiškėjo mokėtina palūkanų suma ir toliau bus skaičiuojama kaip matematinė suma.

Atkreiptinas dėmesys, kad, kaip minėta, kilus abejonių dėl vartojimo sutarties sąlygų turinio aiškinimo, turi būti vadovujamasi Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 6 dalimi, kurioje nustatyta, kad bet kuri vartojimo sutarties rašytinė sąlyga turi būti išreikšta aiškiai ir

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. apžvalga „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2009 m. kovo 24 d. apžvalgoje „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“ yra nurodęs, kad sutarties sąlygų aiškumas ir suprantamumas turi būti vertinamas pagal konkrečias bylos aplinkybes, apibūdinančias vartotojo sugebėjimus suprasti tikrąjį sutarties sąlygų turinį, ir atsižvelgiant į vidutiniškai gerai informuoto, protingai atidaus ir apdairaus vartotojo suvokimo standartą.

suprantamai. Šio reikalavimo neatitinkančios sąlygos laikomos nesažiningomis. Minėtoje dalyje taip pat nustatyta, kad tuo atveju, kai kyla abejonių dėl vartojimo sutarties sąlygų turinio, sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai. Svarbu ir tai, kad, pagal Civilinio kodekso 6.193 straipsnio 4 dalį, visais atvejais sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai ir sutartį prisijungimo būdu sudariusios šalies naudai. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, kai bazinė palūkanų norma tampa neigiama ir didesnė už maržą, sutartyje nesant aiškiai ir nedviprasmiškai išreikšto kitokio šalių susitarimo, apskaičiuojant kredito gavėjo mokėtinos įmokos dydį, turėtų būti taikomos neigiamos palūkanos ir atitinkamai mažinamas gražintinos kredito dalies dydis.

Vertinant pareiškėjo ir banko sudarytos kredito sutarties formą, akivaizdu, jog kredito sutarties bendrojoje dalyje nustatytos sąlygos, įskaitant ir sąlygas, nustatančias atlyginimo už kreditą apskaičiavimo tvarką, buvo pasiūlytos AB Sampo banko, iš kurio visas teises ir pareigas perėmė *Danske Bank A/S*, veikiantis Lietuvoje per įsteigtą filialą, o vėliau bankas. Vertinant kredito sutarties specialiojoje dalyje nustatytas sąlygas, akivaizdu, kad pareiškėjas turėjo galimybę pasirinkti iš kelių bankui priimtinių ir banko pasiūlytų alternatyvų. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, darytina išvada, kad kredito sutarties sąlygas dėl atlyginimo už kreditą mokėjimo pasiūlė bankas, todėl jos turėtų būti aiškinamos jas priėmusios šalies, t. y. pareiškėjo, naudai.

Vadovaujantis pirmiau konstatuotomis aplinkybėmis ir išdėstytais argumentais, darytina išvada, kad nagrinėjamo ginčo atveju banko atsisakymas taikyti neigiamas palūkanas neatitinka šalių susitarimo sąlygų, todėl pareiškėjo reikalavimas apskaičiuoti kredito sutarties palūkanas taip, kaip nustatyta kredito sutartyje, ir esant neigiamam palūkanų dydžiui atitinkamai mažinti paskolos įmoką yra tenkintinas kaip pagrįstas.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 03-23 „Dėl Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių patvirtinimo“ 2 punktu bei šiuo nutarimu patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 59.1 papunkčiu, n u s p r e n d ž i u:

1. Tenkinti pareiškėjo X. X. reikalavimą ir rekomenduoti bankui perskaičiuoti pagal kredito sutartį sumokėtas palūkanas, esant neigiamam palūkanų dydžiui sumažinti artimiausių įmokų dalį ir toliau metinę palūkanų normą skaičiuoti taikant neigiamas palūkanas.

2. Įpareigoti banką per mėnesį nuo sprendimo priėmimo dienos raštu informuoti Lietuvos banką apie sprendimo rezoliucinės dalies 1-ame punkte nurodytos rekomendacijos įgyvendinimą (neįgyvendinimą). Bankui neįvykdžius minėtos rekomendacijos, apie tai bus paskelbta Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Lietuvos banko sprendimas dėl ginčo esmės yra rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas. Vartotojui ir finansų rinkos dalyviui išlieka teisė dėl ginčo sprendimo kreiptis į teismą arba kitą ginčų nagrinėjimo instituciją įstatymų nustatyta tvarka. Kreipimasis į teismą po Lietuvos banko sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šio sprendimo apskundimu.

Direktorius

Arūnas Raišutis